

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annettua lakia, joka sisältää Euroopan unionin rikosyhteistyön virastoa koskevaa Euroopan unionin asetusta täydentävät säännökset. Eurojustia koskevan asetuksen sekä digitaalista tietojenvaihtoa terrorismirikoksista koskevan neuvoston päätöksen sisältämiä tietojenvaihtoa koskevia määräyksiä muutettiin vuonna 2023 siten, että jäsenvaltioiden oikeudellista velvoitetta jakaa terrorismirikoksia koskevia tietoja Eurojustin kanssa selkeytettiin tiedonjaon tehostamiseksi. Samalla terrorismirikoksia koskevaa tietojenvaihtoa Eurojustin piirissä koskevat määräykset siirrettiin neuvoston päätöksestä Eurojust -asetukseen. Asetukseen tehtiin lisäksi uudistettavan Eurojustin asianhallintajärjestelmän edellyttämät muutokset. Esityksen mukaan asetusta täydentäviä kansallisen lain säännöksiä muutettaisiin vastaavilta osin.

Eurojust-asetuksen muutoksen kanssa samaan aikaan hyväksytyllä direktiivillä ajantasaistettiin neuvoston päätöksen sisältämiä henkilötietojen suojaa koskevia määräyksiä. Jatkossa neuvoston päätöstä sovelletaan terrorismitapauksia koskevaan tietojenvaihtoon Europolin kanssa. Direktiivin täytäntöönpano ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi Eurojust-lain kansallisen jäsenen avustajan toimikauden pituutta koskevaa säännöstä muutettavaksi joustavammaksi. Eurojust-asetus ei sisällä avustajan toimikauden pituutta koskevia määräyksiä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 1.11.2025, jolloin määräaika direktiivin täytäntöönpanolle päättyy.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 EU-säädösten tavoitteet, pääasiallinen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön	5
2.1 Asetuksen tavoitteet	5
2.2 Asetuksen pääasiallinen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön	5
2.3 Direktiivin tavoitteet, pääasiallinen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön	12
3 Nykytila ja sen arviointi	13
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	14
5 Lausuntopalaute	15
6 Säännöskohtaiset perustelut	16
7 Voimaantulo	18
8 Suhde muihin esityksiin	18
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	18
LAKIEHDOTUS	24
Laki Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain muuttamisesta	24
LIITE	26
RINNAKKAISTEKSTI	26
Laki Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain muuttamisesta	26

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEUT) 85 artiklan mukaan Haagissa sijaitsevan Eurojustin tehtävänä on tukea ja tehostaa kansallisten tutkinta- ja syyttäväviranomaisten välistä koordinointia ja yhteistyötä sellaisen vakavan rikollisuuden alalla, joka koskee kahta tai useampaa jäsenvaltiota tai edellyttää yhteisin perustein toteutettavia syytetoimia. Tehtäviensä suorittamiseksi Eurojust järjestää koordinointikokouksia, rahoittaa ja järjestää asiantuntija-apua yhteisiin tutkintaryhmiin ja organisoii yhteistyötä koordinointikeskusten avulla.

Eurojust on alun perin perustettu Eurojust-yksikön perustamisesta vakavan rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi tehdyllä neuvoston päätöksellä 2002/187/YOS, jonka on korvannut 12 joulukuuta 2019 voimaantullut Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastosta (Eurojust) ja neuvoston päätöksen 2002/187/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1727 (jäljempänä Eurojust-asetus). Asetusta koskevasta kansallisesta täydentävästä lainsäädännöstä säädetään Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetussa laissa (1232/2019, jäljempänä Eurojust-laki).

Terrorismin torjunta on kuulunut Eurojustin toimialaan sen perustamisesta saakka eli vuodesta 2002 lähtien. Terrorismirikoksia koskeva tiedonvaihto ja yhteistyö on perustunut neuvoston päätökseen 2005/671/YOS (jäljempänä neuvoston päätös 2005/671/YOS), jossa on säädetty, että jäsenvaltioiden on kerättävä kaikki terrorismirikoksiin liittyviä rikostutkimuksia koskevat ja niistä johtuvat asiaankuuluvat tiedot, jotka vaikuttavat kahteen tai useampaan jäsenvaltioon tai voivat vaikuttaa niihin, ja lähetettävä ne Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle (jäljempänä Europol). Lisäksi jäsenvaltioiden on kerättävä kaikki asiaankuuluvat tiedot terrorismirikoksiin liittyvistä rikosoikeudellisista menettelyistä, ml. syytteesenpanoista ja tuomioista, jotka vaikuttavat kahteen tai useampaan jäsenvaltioon tai voivat vaikuttaa niihin ja lähetettävä ne Eurojustille. Nämä tiedot on pitänyt saattaa toisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten saataville mahdollisimman pian silloin kun terrorismirikoksia koskeva tutkinta on meneillään tai sellainen saatetaan aloittaa taikka kun syytetoimet ovat käynnissä.

Yksi Eurojustin keskeisistä työkaluista on Euroopan oikeudellinen terrorisminvastainen rekisteri (*European Judicial Counter-Terrorism Register, jäljempänä terrorismirekisteri*). Terrorismirekisteri perustettiin syyskuussa 2019 neuvoston päätöksen 2005/671/YOS nojalla. Rekisterin tavoitteena on havaita terrorismirikoksista epäiltyjä vastaan käynnistettyjen oikeudellisten menettelyjen väliset mahdolliset yhteydet ja tällaisista yhteyksistä johtuvat mahdolliset koordinointitarpeet. Terrorismirekisteri perustettiin Eurojust-asetuksen vuonna 2018 tapahtuneen hyväksymisen jälkeen, minkä vuoksi rekisteriä ei ole integroitu asianmukaisesti Eurojustin tekniseen infrastruktuuriin eikä sitä mainita Eurojust-asetuksessa. Lisäksi edellä selostettuja tiedonjakoa koskevia neuvoston päätöksen määräyksiä on eri jäsenvaltioissa saatettu tulkita eri tavalla, mikä on johtanut siihen, että joissain tapauksissa tietoja ei ole jaettu oikeaan aikaan, niitä ei ole jaettu lainkaan tai ei ole jaettu kaikkia tarpeellisia tietoja.

1.2 Valmistelu

EU-säädösten valmistelu

Euroopan komissio julkaisi joulukuussa 2021 oikeusalan digitalisaatiota koskevan lainsäädäntöpaketin, johon sisältyi ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (EU) 2023/2131 asetuksen (EU) 2018/1727 ja neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta koskien digitaalista tietojenvaihtoa terrorismitapauksissa (jäljempänä asetus). Lainsäädäntöpakettiin sisältyi myös ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (EU) 2023/2131 neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta siltä osin kuin on kyse sen mukauttamisesta unionin sääntöihin, jotka koskevat henkilötietojen suojaa (jäljempänä direktiivi).

Asetuksen (EU) 2023/2131 tavoitteena on ollut korjata edellä selostettu oikeudellisesta hajanainen tilanne, missä Eurojustin puitteissa tehdystä terrorismirikoksia koskevasta tietojenvaihdosta säädetään Eurojust-asetuksen sijaan erillisessä neuvoston päätöksessä. Samalla tavoitteena on ollut integroida terrorismirikoksia koskeva tietojenvaihto Eurojust-asianhallintajärjestelmiin ja aiempaa tarkemmin säätää tietojenluovutusvelvollisuuden sisällöstä.

Valtioneuvosto antoi ehdotuksista kirjelmän U 78/2021 vp, jonka johdosta eduskunnan lakivaliokunta antoi lausunnon 4/2022 vp. Lausunnossaan lakivaliokunta piti valtioneuvoston tavoin tärkeänä, että neuvoston päätös 2005/671/YOS päivitetään. Valiokunta yhtyi myös valtioneuvoston näkemykseen siitä, että asetuksen ja direktiiviehdotuksen sääntelyn tulee olla selkeää, mutta samalla joustavaa, jotta tulevat lainsäädännölliset tai teknologiset muutokset voidaan ottaa huomioon. Valtioneuvoston tavoin lakivaliokunta piti myös tärkeänä, että jäsenvaltioiden kansallisten järjestelmien erilaisuus ja erityispiirteet otetaan riittävällä tavalla huomioon.

Asetusta ja direktiiviä koskeneissa neuvotteluissa Suomelle tärkeä tavoite oli terrorismirikoksia koskevan tiedonvaihdon ja EU-jäsenvaltioiden välisen yhteistyön tehostaminen. Lisäksi Suomi piti tärkeänä Eurojustin toimintamahdollisuuksien parantamista, jotta se voi entistä paremmin tukea ja tehostaa kansallisten tutkinta- ja syyttäjäviranomaisten välistä koordinoitua ja yhteistyötä erityisesti rajat ylittävissä terrorismitapauksissa. Suomi piti neuvotteluissa lisäksi tärkeänä, että ehdotukset täyttivät EU:n tietosuojasääntelyn asettamat rajoitukset arkaluonteisina pidettävien, ennen muuta rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen sekä biometristen tietojen käsittelyn osalta. Lisäksi pidettiin tärkeää, että ehdotuksissa riittävällä tavalla huomioitiin rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen.

Asetuksen osalta neuvoston yleisnäkemyks saavutettiin kesäkuussa 2022. Asetusta koskevat kolmikantaneuvottelut saatiin päätökseen vuoden 2022 lopulla. Direktiivin osalta neuvoston yleisnäkemyks hyväksyttiin ja kolmikantaneuvottelut saatiin päätökseen kevään 2023 loppupuolella. Asetus ja direktiivi hyväksyttiin lopulta neuvostossa 4.10.2023. Asetus on tullut voimaan 31.10. 2023. Määräaika direktiivin täytäntöönpanolle päättyy 1.11.2025.

Kansallisen jäsenen avustajan toimikausi

Eurojust-asetukseen tehtyjen muutosten edellyttämän täydentävän lain täsmentämisen lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Eurojust-lain 5 §:n sisältämiä säännöksiä Eurojustin kansallisen jäsenen avustajan toimikauden pituudesta. Kyseisen pykälän 2 momentin mukaisesti avustajan toimikausi on viisi vuotta, ja se voidaan uusida. Tämä avustajan toimikauden pituutta

koskeva säännös ei perustu Eurojust-asetukseen, vaan se on ollut kansallinen ratkaisu. Käytännössä nykyinen säännös on kuitenkin osoittautunut joustamattomaksi, eikä käytännössä esimerkiksi ole aina mahdollistanut tehtävään parhaiten sopivaa henkilöä valittavaksi tarkoituksenmukaisen pituiseksi kaudeksi. Momenttia ehdotetaankin muutettavaksi siten, että toimikausi jatkossa olisi enintään viisi vuotta ja että kausi voidaan uusia.

Hallituksen esityksen valmistelu

Hallituksen esitys on laadittu oikeusministeriössä virkatyönä.

Esitysluonnos oli lausuntokierroksella 20.2.2025 – 2.4.2025. Lausuntoa pyydettiin kaikkiaan 14 taholta, joista 11 vastasi pyyntöön. Näistä keskusrikospoliisi, puolustusministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta, sisäministeriö, suojelupoliisi, syyttäjälaitos, Tulli, tietosuojavaltuutettu ja valtiovarainministeriö totesivat, ettei niillä ollut esityksestä lausuttavaa. Oikeuskanslerin sekä poliisihallituksen lausuntojen sisältöä ja niiden huomioimista on käsitelty jäljempänä jaksossa 5. Lausuntopalaute.

2 EU-säädösten tavoitteet, pääasiallinen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

2.1 Asetuksen tavoitteet

Asetuksella muutettiin Eurojust-asetusta ja neuvoston päätöstä 2005/671/YOS siten, että muutoksilla selkeytettiin ja vahvistettiin jäsenvaltioiden oikeudellista velvoitetta jakaa terrorismirikoksia koskevia tietoja Eurojustin kanssa. Käytännössä tämä toteutettiin siirtämällä terrorismirikoksia koskevaa tietojenvaihtoa Eurojustin piirissä koskevat määräykset neuvoston päätöksestä Eurojust-asetukseen, jolloin neuvoston päätös jatkossa koskee vain tietojenvaihtoa ko. rikoksista Europolin kanssa. Eurojust-asetukseen lisättiin uusi 21 a artikla terrorismirikoksia koskevasta tietojenvaihdosta sekä liite III koskien Eurojustille toimitettavia operatiivisia henkilötietoja. Eurojust-asetukseen siirrettiin myös päätöksen sisältämä määräys terrorismirikoksia koskevan kansallisen yhteyshenkilön nimittämisestä. Tavoitteena oli lisäksi muun muassa selventää edellytyksiä, joiden mukaisesti Eurojustin kansalliset yhteyshenkilöt, ml. kolmansien maiden yhteyssyyttäjät saisivat pääsyoikeuden Eurojustin asianhallintajärjestelmään sovellettavien tietosuojasääntöjen mukaisesti. Eurojustin asianhallintajärjestelmän näkökulmasta tavoitteena on lisäksi ollut turvattujen viestintäkanavien käyttöönotto ja joustavampi tietojenkäsittely-ympäristö. Asetuksella tehdyt muutokset ovat näin ollen suurelta osin nykykäytäntöjä selventäviä ja täsmentäviä.

Asetus sisältää myös säännöksiä, joilla komissiolle siirretään toimivaltaa hyväksyä täytäntöönpanosäädöksiä asetuksen viestintää varten perustettavaa hajautettua tietojärjestelmää ja sen käyttöä koskien. Asetukseen lisätyillä 22 b ja 22 c artiklalla vahvistetaan näiden antamista koskevat puitteet.

2.2 Asetuksen pääasiallinen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artikla. *Asetuksen (EU) 2018/1727 muuttaminen.* Artiklan 1 kohdan mukaisesti Eurojust-asetuksen toimivaltaa koskevaan 3 artiklan 5 kohtaan lisättiin Eurojustille mahdollisuus avustaa myös sellaisissa tutkinnoissa ja syytetoimissa, jotka koskevat jäsenvaltiota ja kansainvälistä järjestöä. Aiemmin Eurojustin on ollut mahdollista tehdä yhteistyötä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden kanssa tehtävissä tutkinnoissa ja syytetoimissa. Yhteistyön edellytyksenä on, että kyseisen kolmannen maan tai kansainvälisen järjestön kanssa on tehty yhteistyösopimus

tai –järjestely 52 artiklan mukaisesti, tai edellyttäen, että erityisessä tapauksessa avun antamiseen liittyy keskeinen etu. Kansainvälisten järjestöjen osalta olennaisia toimijoita olisivat kansainvälinen rikospoliisijärjestö Interpol ja Kansainvälinen rikostuomioistuin, ja yhteistyön katsottaisiin olevan merkityksellistä muun muassa taistelualuetodisteisiin liittyen. Asetuksella Eurojust-asetukseen lisätyn uuden 5 artiklan 3 kohdan 2 alakohdan mukaan päätöksen oikeusavun antamisesta tällaiselle kolmannelle valtiolle tai kansainväliselle järjestölle tekee yksinomaan asianomaisen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jollei sovellettavasta muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Asetuksen 5 artiklan 3 kohdan muutos on suoraan sovellettava eikä siitä aiheudu tarvetta antaa täydentävää lainsäädäntöä.

Asetuksen 1 artiklan 2 kohdan a -alakohdalla muutettiin asetuksen 20 artiklaa lisäämällä siihen uusi 2 a kohta, jonka mukaan jokaisen jäsenvaltion olisi nimettävä yksi tai useampi toimivaltainen kansallinen viranomainen Eurojustin kansalliseksi yhteyshenkilöksi terrorismia koskevissa asioissa. Yhteyshenkilön olisi saatava käyttöönsä kaikki merkitykselliset tiedot ehdotettavan uuden 21 a artiklan 1 kohdan mukaisesti. Aiemmin terrorismiasioita koskevan yhteyshenkilön nimeämistä koskevat määräykset sisältyivät neuvoston päätökseen 2005/671/YOS, joten kyse ei ole uudesta velvoitteesta.

Kansallisesti yhteyshenkilöiden nimeämisestä säännellään jo nykyisin Eurojust-lain 6 §:n 1 momentissa, jonka nojalla valtakunnansyyttäjän toimisto nimeää yhden tai useamman Eurojust-asetuksen 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön sekä vastaa mainitun artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kansallisen koordinaation järjestämisestä. Muutoksen johdosta esitetään Eurojust-lain 6 §:n 1 momenttia täsmennettäväksi lisäämällä siihen viittaus myös uuteen 2 a kohtaan.

Asetuksen 1 artiklan 2 kohdan b –alakohdalla muutettiin Eurojust-asetuksen 20 artiklan 8 kohtaa siten, että aiempaan tapaan kansallisen koordinaation tarkoituksessa artiklan 3 kohdan a, b ja c alakohdissa luetelluilla Eurojustin kansallisilla yhteyshenkilöillä, EPPOn toimivaltaa koskevia kysymyksiä käsittelevillä kansallisilla yhteyshenkilöillä sekä terrorismiasioiden kansallisilla yhteyshenkilöillä tulee olla yhteys Eurojustin asianhallintajärjestelmään kyseisen 20 artiklan sekä 23, 24, 25 ja 34 artikloiden mukaisesti. Tätä koskevat kulut katetaan unionin yleisestä talousarviosta. 20 artiklan 8 kohdasta on kuitenkin poistettu aiempi viittaus 20 artiklan 3 kohdan alakohdissa d ja e mainittuihin tahoihin. Poistolla on ollut tarkoitus selventää sääntelyä, sillä poistettujen d ja e alakohtien tarkoittamat yhteyshenkilöt tulevat lähtökohtaisesti katetuiksi jo a alakohdalla.

Kansallisesti Eurojust -koordinaatiosta säädetään Eurojust-lain 6 §:ssä. 20 artiklan 8 kohdan sekä siihen liittyvän jäljempänä selostettavan 25 artiklan muutoksen johdosta on vastaavasti tarpeen teknisesti täsmentää Eurojust-lain 6 §:n 2 momentin sisältämää viittausta Eurojust-asetuksen 20 artiklan 3 kohtaan.

Asetuksen 1 artiklan 3 kohdan a ja b alakohdilla muutetaan Eurojust-asetuksen 21 artiklan 9 – 10 kohtia siten, että ensiksi mainitusta kohdasta poistetaan jatkossa tarpeettomana viittaus neuvoston päätökseen 2005/671/YOS. Jälkimmäisestä 10 kohdasta puolestaan poistetaan maininta siitä, että artiklassa tarkoitetut tiedot olisi toimitettava Eurojustin määrittämällä jäsennellyllä tavalla. Tiedonvaihdon tapa määritellään muutoksen myötä jo itse asetuksessa yksityiskohtaisemmin. Artiklat ovat suoraan sovellettavia, joten muutosten johdosta ei ole tarvetta muuttaa kansallista täydentävää lainsäädäntöä.

Asetuksen 1 artiklan 4 ja 5 kohdan mukaan Eurojust-asetukseen lisätään neljä uutta artiklaa. Uudet artiklat koskevat tietojenvaihtoa terrorismitapauksissa (21 a artikla), turvattua digitaalista viestintää ja tiedonvaihtoa toimivaltaisten kansallisten viranomaisten ja Eurojustin välillä (22 a

artikla), täytäntöönpanosäädösten hyväksymistä komissiossa (22 b artikla) ja komiteamenettelyä (22 c artikla).

Uuden 21 a artiklan tarkoituksena on selvittää ja vahvistaa jäsenvaltioiden velvollisuutta antaa tietoja terrorismitapauksista. Terrorismirikoksia koskeva tietojenantovelvollisuus Eurojustille perustui neuvoston päätöksen 2005/671/YOS 2 artiklan 2 ja 5 kohtaan. Uusi 21 a artikla määrittelee kuitenkin aiempaa tarkemmin tapaukset, joissa toimivaltaiset kansalliset viranomaiset olisivat velvollisia antamaan kansalliselle jäsenelle tietoja rikostutkinnoista ja oikeusmenettelyistä terrorismitapauksiin liittyen. Lisäksi artiklassa aiempaa tarkemmin tehdään eroa rikostutkintojen ja oikeusmenettelyiden vaiheiden ja tietojenluovuttamisvelvollisuuden kesken. Artiklan 1 kohdan mukainen tiedottamisvelvollisuus kansalliselle jäsenelle terrorismitapauksista alkaa heti oikeusviranomaisten osallistuttua tapaukseen kansallisen rikosprosessioikeuden mukaisesti. Asetuksen johdantokappaleessa 14 todetaan tämän osalta lisäksi, että asia olisi katsottava saatetuksi oikeusviranomaisen käsiteltäväksi esimerkiksi silloin, kun oikeusviranomaiselle ilmoitetaan meneillään olevasta tutkinnasta, se hyväksyy tai määrää tutkintatoimen tai päättää syytteen nostamisesta sovellettavasta kansallisesta lainsäädännöstä riippuen. Huomionarvoista on, että artiklan 1 kohdan mukainen tiedottamisvelvollisuus kansalliselle jäsenelle koskisi kaikkia terrorismitapauksia riippumatta siitä, onko tiedossa rikoksen yhteyksistä toiseen jäsenvaltioon tai kolmanteen valtioon, ellei erityisten olosuhteiden vuoksi tapaus koskisi vain yhtä jäsenvaltiota. Uuden 21 a artiklan 2 kohdan mukaan 1 kohdassa tarkoitettua tietojenantovelvollisuutta ei kuitenkaan sovelleta, jos tietojen jakaminen vaarantaisi käynnissä olevan tutkinnan tai henkilön turvallisuuden tai tietojen jakaminen olisi kyseisen jäsenvaltion keskeisten turvallisuusetujen vastaista.

Uuden 21 a artiklan 3 kohdassa määritellään kyseeseen tulevat terrorismirikokset, joita ovat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2017/541 terrorismin torjumisesta ja sekä neuvoston puittepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta viitatus rikokset.

Uuden 21 a artiklan 4 kohdan mukaan kansalliselle jäsenelle toimitettavien tietojen tulee sisältää liitteessä III esitetyt operatiiviset henkilötiedot ja muut kuin henkilötiedot. Näihin tietoihin voi 4 kohdan mukaan sisältyä liitteen d kohdan mukaiset sormenjäljet ja valokuvat. Näiden III liitteen d kohdan mukaisten henkilötietojen toimittamisen lisäedellytykseksi 4 kohdassa asetetaan, että toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla on hallussaan näitä henkilötietoja tai ne voidaan kansallisen lainsäädännön nojalla toimittaa kansallisille viranomaisille ja että tietojen toimittaminen on tarpeen rekisteröidyn henkilön luotettavaksi tunnistamiseksi Eurojust-asetuksen 27 artiklan 5 kohdan mukaan. Nämä lisäedellytykset jättävät kansallisille viranomaisille jonkin verran harkintavaltaa sen osalta, onko kyseisten liitteen III d kohdan mukaisten biometristen tietojen toimittaminen tarpeellista henkilön luotettavaksi tunnistamiseksi. Näistä lisäedellytyksistä on ollut tarpeen säätää, jotta ko. biometristen tietojen arkaluonteisuuden vuoksi toimivaltaiset viranomaiset ja Eurojust kussakin tapauksessa arvioivat tietojen luovuttamisen tarpeellisuuden edellytyksiä tapauskohtaisesti harkiten.

Uuden 21 a artiklan 5 kohdan mukaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on ilmoitettava kansallisille jäsenilleen muutoksista 1 kohdan nojalla toimitettuihin tietoihin ilman aiheutonta viivytystä ja mahdollisuuksien mukaan viimeistään 10 työpäivän kuluessa tällaisista muutoksista. Artiklan 6 kohdan mukaan toimivaltainen kansallinen viranomainen ei kuitenkaan ole velvollinen toimittamaan tietoja, jos ne on jo toimitettu Eurojustille. Artiklan 7 kohdan mukaan toimivaltainen kansallinen viranomainen voi milloin tahansa pyytää Eurojustin tukea jatkotoimissa, jotka koskevat tämän artiklan nojalla toimitettujen tietojen perusteella havaittuja yhteyksiä.

Suomessa voimassa olevan lainsäädännön nojalla Eurojustin kansallisella jäsenellä on laaja pääsy keskeisiin kansallisiin rekistereihin. Eurojust-lain 8 §:n 2 momentin nojalla kansallisen jäsenen tiedonsaantioikeuteen sovelletaan syyttäjälaitoksesta annetun lain 22 §:ää, jonka mukaan pääsyoikeus vastaa syyttäjän oikeutta henkilötietojen käsittelyyn. Vuonna 2023 voimaan tulleella muutoksella (HE 106/2022 vp) Eurojust-lain 8 §:n 2 momenttiin lisättiin lisäksi nimenomainen maininta siitä, että tietojen luovuttaminen syyttäjälle kattaa myös rikosrekisteritietojen luovuttamisen kansalliselle jäsenelle rikosrekisterilain (770/1993) 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti. Lisäksi tietoja voidaan edelleen luovuttaa Eurojustille kansallisen jäsenen välityksellä poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen rekistereistä siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 25 §:ssä, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 35 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 23 §:ssä säädetään. Nämä Eurojust-lain kansallisen jäsenen pääsyä koskevat säännökset kattavat myös 21 a artiklan 4 kohdassa tarkoitettut biometriset henkilötiedot. Eurojust-lain 8 §:ään sisältyvät tietojen luovuttamista koskevat määräykset ovat näin ollen nykyisellään riittäviä, eikä niitä ole asetusmuutoksen johdosta tarpeen muuttaa. Eurojust-lain 8 §:ään on kuitenkin lisättävä viittaus uuteen 21 a artiklaan ja lisäksi viittaus terrorismirikoksia koskevasta tiedonvaihdesta ja yhteistyöstä tehtyyn neuvoston päätökseen 2005/671/YOS tulee poistaa pykälästä tarpeettomana.

Henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn näkökulmasta asetuksen III liitteen d kohdassa tarkoitettut biometriset tiedot ovat rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Asetuksen 21 a artiklan 4 kohta sisältää näiden osalta suoraan sovellettavat määräykset kyseisten tietojen luovuttamiselle Eurojustille terrorismirikosten osalta. Muiden rikosten osalta tietojen luovuttamista koskeva velvoite on entuudestaan jo sisältynyt 21 artiklaan. Eurojust-lain tietojen luovuttamista koskevaa 8 §:n 1 momenttia ehdotetaan kuitenkin tässä yhteydessä täsmennettäväksi biometristen tietojen luovuttamisen osalta rikosasioiden tietosuojalain sekä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön näkökulmasta siten kuin säännöskohtaisissa perusteluissa sekä ehdotuksen suhdetta perustuslakiin koskevassa jaksossa jäljempänä tarkemmin selostetaan.

Eurojust-asetukseen lisätyn uuden 22 a artiklan 1 kohdan mukaan asetuksen mukainen toimivaltaisten kansallisten viranomaisten ja Eurojustin välinen viestintä toteutetaan hajautetun tietojärjestelmän kautta. Jäljempänä 23 artiklassa tarkoitettu asianhallintajärjestelmä liitetään turvallisen ja luotettavan rajat ylittävän tietojenvaihdon mahdollistavaan sellaisen tietojärjestelmien ja yhteentoimivien e-CODE-yhteyspisteiden verkostoon, joiden toiminnasta ja hallinnoinnista vastaa kukin yksittäinen jäsenvaltio ja Eurojust erikseen. Uuden 22 a artiklan 2 kohdan mukaan, mikäli tietojenvaihto 1 kohdan mukaisesti ei ole mahdollista siksi, että hajautettua tietojärjestelmää ei ole käytettävissä, tietojenvaihto on toteutettava jollain muulla mahdollisimman nopealla ja tarkoituksenmukaisella keinolla. Artiklan 3 kohta velvoittaa toimivaltaiset kansalliset viranomaiset toimittamaan asetuksen 21 ja 21 a artiklassa tarkoitettut tiedot Eurojustille kansallisista rekistereistä puoliautomaattisesti ja jäsennellysti. Komissio määrittelee Eurojustia kuullen tällaista toimittamista koskevat järjestelyt täytäntöönpanosäädöksellä asetuksen 22 b artiklan mukaisesti. Kyseisessä täytäntöönpanosäädöksessä määritellään erityisesti tämän asetuksen liitteessä III olevan d kohdan mukaisesti toimitettujen biometristen henkilötietojen muoto ja tällaisten tietojen toimittamista koskevat tarvittavat tekniset standardit sekä vahvistetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/850 siviili- ja rikosoikeudellisissa asioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön alalla käytettävästä tietokoneistetusta rajat ylittävän sähköisen tietojenvaihdon järjestelmästä (e-CODEX-järjestelmä) 3 artiklan 9 kohdassa määritellyt digitaaliset prosessistandardit. Artiklassa tarkoitettuja täytäntöönpanosäännöksiä ei ole toistaiseksi vielä hyväksytty. Uusi 22 a artikla on suoraan sovellettava, eikä se edellytä täydentävän lainsäädännön antamista.

Uusilla 22 b ja 22 c artiklalla vahvistetaan puitteet, joiden mukaisesti komissio voi hyväksyä täytäntöönpanosäädöksiä. Artiklat 22 b ja 22 c ovat suoraan sovellettavia, eivätkä edellytä täydentävää kansallista täydentävää lainsäädäntöä.

Asetuksen 1 artiklan 6 kohdalla korvattiin 23, 24 ja 25 artiklat uusilla 23 – 25 artikloilla. Näistä 23 artikla koskee Eurojustin asianhallintajärjestelmää, 24 artikla tietojenhallintaa asianhallintajärjestelmässä ja 25 artikla pääsyä asianhallintajärjestelmään kansallisella tasolla.

Uudistetun 23 artiklan sisältämien muutosten myötä asianhallintajärjestelmän keskeiset periaatteet säilyvät ennallaan, mutta muutoksilla lisätään Eurojust-asetuksen tietojenkäsittelyä koskevien säännösten joustavuutta. Vakavista rikoksista 21 artiklan ja terrorismin vastaisista menettelyistä 21 a artiklan nojalla annettavat tiedot voidaan muutoksen myötä tallentaa rakenteellisesti eri tavalla ja tietoja voidaan säilyttää pidempään kuin aiemmissa tilapäisissä tietokannoissa. Asetuksesta poistettiin asianhallintajärjestelmää koskevat tekniset yksityiskohdat, mukaan lukien viittaukset tilapäisiin tiedostoihin ja hakemistoihin, jotta järjestelmää voitaisiin tarvittaessa ilman säädösmuutoksia modernisoida jatkossakin. Myös väliaikaisen säilyttämisen periaate säilyy koskien edellä mainittuja tietoja, mutta tietojen säilyttämistä koskevat määräajat olisivat pidempiä 21 a artiklan mukaisten tietojen osalta.

Myös uudistetun 24 artiklan osalta aiemmin voimassa olleet tietojen käsittelyä koskevat periaatteet asiahallintajärjestelmän osalta säilyvät ennallaan. Aiemmat viittaukset tilapäisiin tietokantoihin ja hakemistoihin korvataan viittauksilla asianhallintajärjestelmään. Artiklan 1 kohdan mukaan kansallisen jäsenen on tallennettava hänelle tämän asetuksen tai muiden sovellettavien säädösten mukaisesti toimitetut tiedot asianhallintajärjestelmään ja kansallinen jäsen myös vastaa käsittelemiensä tietojen hallinnasta. Artiklan 2 kohdan mukaisesti kansalliset jäsenet jatkossakin päättävät tapauskohtaisesti muiden kansallisten jäsenten, Eurojustin yhteyssyyttäjiä, valtuutetun Eurojustin henkilöstön tai muun Eurojustin lukuun työskentelevän henkilön pääsystä hallinnoimiinsa tietoihin. Artiklan 3 kohdan mukaan kansallisen jäsenen on ilmoitettava toimivaltaisista kansallisista viranomaisista kuullen yleisesti tai tiettyjen ehtojen täyttyessä tietojen jatkokäsittelyä, saatavuutta ja siirtämistä koskevista rajoituksista, jos on havaittu 23 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettu yhteys tapausten kesken.

Uudistetut asianhallintajärjestelmää koskevat 23 ja 24 artiklat ovat sellaisenaan suoraan sovellettavissa eivätkä edellytä sisällöllisiä muutoksia kansalliseen täydentävään lainsäädäntöön. Niiden johdosta Eurojust-lain 6 §:n 2 momentin maininta Eurojustin asianhallintajärjestelmän tilapäisistä tietokannoista on kuitenkin poistettava vanhentuneena ja korvattava viittauksella Eurojustin asianhallintajärjestelmään.

Muutetun 25 artiklan nojalla 20 artiklan 3 kohdan a, b ja c –alakohdassa tarkoitetuilla henkilöillä tulee olla pääsy alakohtien a ja b mukaisiin tietoihin, joita heidän kansallinen jäsenensä valvoo sekä tietoihin, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansallisten jäsenten valvonnassa ja joihin heidän jäsenvaltionsa kansallinen jäsen on saanut pääsyn, paitsi jos tietoja valvova kansallinen jäsen on evännyt tämän pääsyn. Artiklan 1 kohdan sanamuotoa on muutettu aiemmasta siten, että mahdollisuus myöntää pääsy asianhallintajärjestelmään 20 artiklan 3 kohdan d) ja e) alakohdassa tarkoitettujen verkostojen kansallisille edustajille ja yhteyshenkilöille on poistettu asetustekstistä. Tämä poisto on seurausta edellä selostetusta 20 artiklan 8 kohdan muutoksesta. Uuden 25 artiklaan lisätyn 3 kohdan mukaan terrorismirikoksia koskevan 21 a artiklan mukaisesti toimitettuihin tietoihin voi kuitenkin tutustua kansallisella tasolla ainoastaan Eurojustin terrorismiasioiden kansalliset yhteyshenkilöt. 25 artiklan 4 kohdassa määrätään jäsenvaltioiden mahdollisuudesta kansallista jäsentään kuultuaan päättää missä laajuudessa 20 artiklan 3 kohdan a, b ja c alakohdissa tarkoitettut henkilöt voivat tallentaa tietoja asianhallintajärjestelmään, huomioiden myös artiklan 1, 2 ja 3 kohdissa säädetty rajoitukset.

Näiden 25 artiklaan tehtyjen täsmennysten johdosta ehdotetaan edellä 1 artiklan 2 kohdan b alakohdan osalta selostetulla tavalla teknisesti täsmennettäväksi Eurojust-lain 6 §:n 2 ja 3 momenttia.

Asetuksen 1 artiklan 7 kohdan nojalla poistettiin Eurojust-asetuksen 27 artiklan operatiivisten henkilötietojen käsittelyä koskevasta 4 kohdasta maininta asianhallintajärjestelmän hakemistosta. Muutos on suoraan sovellettavissa, eikä sen johdosta ole tarpeen muuttaa täydentävää lainsäädäntöä.

Lisäksi 27 artiklaan lisättiin uusi 5 kohta, jolla määrätään Eurojustin mahdollisuudesta käsitellä 21 a artiklan nojalla toimitettuja liitteen III mukaisia operatiivisia henkilötietoja koskien henkilöitä, joiden osalta on kansallisen lainsäädännön mukaisesti vakavia perusteita uskoa syyllistyneen tai olevan syyllistymässä Eurojustin toimivaltaan kuuluvaan rikokseen (a alakohhta) tai jotka on tuomittu tällaisesta rikoksesta (b alakohhta). Eurojust voisi edellä a alakohdassa mainittujen henkilöiden osalta jatkaa liitteen III mukaisten operatiivisten henkilötietojen käsittelyä myös silloin kun kansallisen lain mukaisesti menettelyt olisi saatettu päätökseen, ja myös tilanteissa, kun menettelyt ovat päättyneet vapauttavaan tuomioon tai syyttämättä jättämistä koskevaan päätökseen. Jos menettely ei ole johtanut langettavaan tuomioon, operatiivisia henkilötietoja voidaan käsitellä ainoastaan silloin, kun tarkoituksena on havaita 23 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettuja yhteyksiä käynnissä olevien, tulevien tai päätökseen saatettujen tutkinta- ja syytetoimien välillä. Toimivaltainen kansallinen viranomainen voi kuitenkin a alakohdassa tarkoitettuja henkilöitä koskevan tiedon osalta vapauttavan tuomion tai syyttämättä jättämispäätöksen tultua lainvoimaiseksi päättää, ettei syytteistä vapautettujen tai syyttämättä jätettyjen henkilöiden tietoja ole tarpeen enää käsitellä, jolloin tiedot poistetaan. Asetuksen johdantokappaleessa 28 esimerkkeinä tällaisen päätöksen perusteista mainitaan yleisellä tasolla muassa tapauksen erityispiirteet taikka vapauttavan tuomion tai syyttämättä jättämispäätöksen perusteet yksittäistapauksessa. Uuden 5 kohdan tarkoituksena on sallia tietojen käsittely terrorismitapauksissa myös kansallisen lain mukaisesti päättyneiden tapauksien osalta. Muutosten tarkoituksena on tehostaa tietojen keskinäisten yhteyksien havaitsemismahdollisuuksia mahdollistamalla tietojen käsittely tietyn aikaa tutkintojen ja syytetoimenpiteiden välillä, myös koskien tietoja aikaisemmista tutkinnoista kattaen myös vapauttamiseen johtaneet tai muulla tavalla päättyneet tapaukset. Tältä osin on huomionarvoista se, että edellä mainituilla 27 artiklan muutoksilla laajennetaan Eurojustin mahdollisuuksia käsitellä – myös ajallisesti – muun ohella biometrisia tietoja.

Asetuksen 27 artiklan 5 kohdan muutos edellyttää vastaavaa kansallisen viranomaisen päätösvaltaa koskevan säännöksen lisäämistä Eurojust-lain 6 §:ään. Asetus jättää kansallista liikkumavaraa sen osalta, minkä kansallisen toimivaltaisen viranomaisen tehtäväksi päätöksenteko tietojen käsittelyn päättämisestä osoitetaan. Esityksessä ehdotetaan Eurojust-lain 6 §:ään lisättäväksi säännös, jonka mukaan päätöksen tekisi valtakunnansyyttäjän toimisto.

Asetuksen 1 artiklan 8 kohdan mukaisesti Eurojust-asetuksen operatiivisten henkilötietojen säilyttämisen aikarajoja koskevaa 29 artiklaa muutettiin siten, että sen 1 kohtaan sisällytettiin uusi 1 a alakohhta koskien 21 a artiklan mukaisesti siirrettyjen operatiivisten henkilötietojen säilyttämistä. Uuden 1 a alakohdan mukaan Eurojust ei säilytä 21 a artiklan mukaisesti toimitettuja terrorismirikoksia koskevia operatiivisia henkilötietoja seuraavista päivistä ensimmäiseksi ajoittuvan jälkeen: a) päivä, jona syytteen nostamiselle asetettu määräaika on päättynyt vanhentumissääntöjen nojalla kaikissa jäsenvaltioissa, joita tutkinta- tai syytetoimi koskee; b) viisi vuotta sen päivän jälkeen, jona tuomioistuimen päätös on tullut lainvoimaiseksi viimeisessä niistä jäsenvaltioista, joita tutkinta- tai syytetoimi koskee, tai jos on annettu vapauttava tuomio tai tehty lopullinen syyttämättä jättämispäätös, kaksi vuotta tämän jälkeen; tai c) päivä, jona Eurojustille on ilmoitettu toimivaltaisen kansallisen viranomaisen 27 artiklan

5 kohdan mukaisesta päätöksestä. Asetus on näiltä osin suoraan sovellettavissa, eikä se edellytä täydentävän lainsäädännön antamista.

Asetuksen 1 artiklan 8 kohdalla muutettiin myös Eurojust-asetuksen 29 artiklan 2 ja 3 kohtia. Kohdan 2 osalta lisättiin säännös koskien edellä mainitun 29 artiklan 1 ja 1 a kohdassa olevien säilyttämistä koskevien määräaikojen jatkuvaa tarkastelua asianmukaisen automatisoidun prosessin avulla Eurojustin toimesta, erityisesti siitä hetkestä lähtien, kun Eurojust ei enää avusta asiassa. Kohtaan 3 lisättiin säännös Eurojustin mahdollisuudesta jatkaa tietojen säilyttämistä ennen kuin jompikumpi 1 ja 1 a kohdan mukaisista määräajoista umpeutuu. Näiden 29 artiklan 2 ja 3 kohtien osalta ei ole tarvetta antaa uutta täydentävää lainsäädäntöä, sillä kohdat ovat suoraan sovellettavissa.

Asetuksen 1 artiklan 9 kohdalla Eurojust-asetuksen III jaksoon (kansainvälinen yhteistyö) lisättiin uusi 54 a artikla koskien kolmansien maiden yhteyssyyttäjiä. Uusi 54 a artikla mahdollistaa kolmansien maiden yhteyssyyttäjiä lähettämisen Eurojustiin tilanteissa, joissa Eurojust on neuvotellut tätä koskevan kahdenvälisen sopimuksen ko. valtion kanssa. Eurojust – asetuksessa jo olevan yhteistyösopimusten solmimista koskevan määräyksen (52 artikla) pohjalta Eurojust on tähän mennessä tehnyt kolmansien maiden kanssa kaikkiaan 12 yhteistyösopimusta (Albania, Montenegro, Pohjois-Makedonia, Serbia, Georgia, Islanti, Liechtenstein, Moldova, Norja, Sveitsi, Ukraina ja USA), joissa sallitaan operatiivisten henkilötietojen siirtäminen ja kolmansien maiden yhteyssyyttäjiä lähettäminen Eurojustiin. Lisäksi EU:n ja Euroopan atomienergiayhteisön sekä Iso-Britannian kanssa tehdyissä yhteistyösopimuksissa sallitaan yhteyssyyttäjiä lähettäminen. Maaliskuussa 2021 neuvosto valtuutti komission lisäksi neuvottelemaan Eurojust –yhteistyösopimuksista 13 muun kolmannen valtion (Algeria, Argentiina, Armenia, Bosnia-Herzegovina, Brasilia, Kolumbia, Egypti, Israel, Jordania, Libanon, Marokko, Tunisia ja Turkki) kanssa.

Uuden 54 a artiklan 2 kohdassa todetun mukaisesti kolmannesta maasta tulevan yhteyssyyttäjän oikeudet ja velvollisuudet määritellään asianomaisessa yhteistyösopimuksessa tai muussa asetuksen 47 artiklan mukaisessa järjestelyssä. Eurojustiin lähetetyille yhteyssyyttäjille annetaan pääsy asianhallintajärjestelmään tietojenvaihtoa varten. Eurojust kuitenkin asetuksen 46 – 47 artikloiden mukaisesti on vastuussa yhteyssyyttäjiä suorittamasta henkilötietojen käsittelystä. Uusi 54 a artikla ei muodosta oikeusperustaa tietojen jakamiselle. Operatiivisia henkilötietoja voidaan 54 a artiklan mukaan siirtää kolmansien maiden yhteyssyyttäjille asianhallintajärjestelmän kautta vain Eurojust-asetuksessa, yhteistyösopimuksessa tai muussa sovelletussa instrumentissa vahvistettujen sääntöjen ja edellytysten mukaisesti. Uusi 54 a artikla on suoraan sovellettava, eikä se edellytä täydentävää kansallista lainsäädäntöä. Operatiivisten henkilötietojen siirtoa kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille koskevat yleiset periaatteet sisältyvät jatkossakin aiempaan tapaan asetuksen 56 artiklaan. Asetuksen edellyttämissä tilanteissa Eurojust-lain 9 §:n mukaan jatkossakin kansallisesti ennakkoluvan henkilötietojen siirtämiseen kolmannelle maalle tai kansainväliselle järjestölle antaa alkuperäisen siirron toteuttanut toimivaltainen viranomainen.

Asetuksen 1 artiklan 10 kohdan mukaan Eurojust-asetuksen 80 artiklan (siirtymäjärjestelyt) 9 – 11 kohtiin lisättiin siirtymäsäännökset koskien uuden asianhallintajärjestelmän käyttöönottoa. Nämä määräykset ovat suoraan sovellettavia, eivätkä edellytä täydentävän lainsäädännön antamista.

Asetuksen 1 artiklan 11 kohdalla Eurojust-asetukseen lisättiin uusi liite III, jossa luetellaan Eurojustille 21 a artiklan mukaisesti lähetettävät terrorismirikoksia koskevat tiedot. Näitä tietoja olisivat muun ohella sormenjäljet ja valokuvat epäiltyjen luotettavan tunnistamisen

varmistamiseksi (d alakohta). Liite on suoraan sovellettava, eikä edellytä täydentävää lainsäädäntöä.

2 artikla. *Päätöksen 2005/671/YOS muuttaminen.* Artiklalla muutetaan neuvoston päätöstä 2005/671/YOS siten, että poistetaan neuvoston päätöksen 1 ja 2 artikloista Eurojustia sekä tietojenvaihtoa terrorismirikoksista koskevat maininnat. Nämä poistot ovat teknisluontoinen seuraus siitä, että ko. määräykset siirrettiin Eurojust-asetukseen ja neuvoston päätös jatkossa koskee vain tietojenvaihtoa terrorismirikoksista Europolin kanssa.

3 artikla. *Voimaantulo.* Artikla koskee asetuksen voimaantuloa. Asetus on tullut voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Asetus on näin ollen tullut voimaan 31.10.2023.

2.3 Direktiivin tavoitteet, pääasiallinen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Direktiivin (EU) 2023/2131 tavoitteena oli neuvoston päätöksen 2005/671/YOS yhdenmukaistaminen Euroopan unionin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta (jäljempänä EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivi) kanssa. Neuvoston päätöksessä 2005/671/YOS vahvistetaan erityiset säännöt terrorismirikoksia koskevasta tiedonvaihdesta ja yhteistyöstä. Edellä mainitun Eurojust-asetuksen muutoksen johdosta neuvoston päätös jatkossa koskee vain Europolin kanssa tehtävää tietojenvaihtoa terrorismirikoksista.

1 artikla. Artiklalla kumottiin neuvoston päätöksen 1 artiklan b alakohta, jossa vanhentuneesti viitattiin sittemmin Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) annetulla asetuksella (EU) 2016/794 korvattuun vuonna 1995 tehtyyn Europol –yleissopimukseen.

Direktiivin 1 artiklalla myös muutettiin päätöksen 1 artiklan d alakohtaa siten, että siinä jatkossa määritellään ryhmä tai yhteisö direktiivin (EU) 2017/541 2 artiklan 3 alakohdassa tarkoitetuksi terroristiryhmäksi sekä neuvoston yhteisen kannan 2001/931/YUTP liitteenä olevassa luettelossa mainituksi ryhmäksi ja yhteisöksi.

Lisäksi direktiivin 1 artiklalla muutettiin päätöksen 2 artiklan otsikko poistamalla siitä Eurojustia koskeva maininta. Päätöksen 2 artiklaan myös lisättiin uusi 3 a kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että henkilötietoja käsitellään ainoastaan terrorismirikosten ja muiden ja sellaisten muiden Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) annetun asetuksen (EU) 2016/794 liitteessä I lueteltujen Europolin toimivaltaan kuuluvien rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia varten. Tällainen käsittely ei rajoita tietojen käsittelyyn Europol-asetuksen (EU) 2016/794 nojalla sovellettavien rajoitusten soveltamista.

Direktiivillä myös muutettiin päätöksen 2 artiklan 4 kohtaa siten, että jatkossa Europolille edellä 3 a kohdan mainittuja tarkoituksia varten toimitettavat henkilötietojen luokat rajataan Europol-asetuksen (EU) 2016/794 liitteessä II olevan B jakson 2 kohdassa tarkoitettuihin henkilötietoluokkiin (ml. biometriset tunnistustiedot, kuten sormenjälkitiedot ja valokuvat).

Päätöksen 2 artiklaan lisättiin myös uusi 6 kohdan alakohta, jonka mukaan niiden henkilötietojen luokat, joita voidaan vaihtaa jäsenvaltioiden välillä ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuja tarkoituksia varten, rajataan asetuksen (EU) 2016/794 liitteessä II olevan B jakson

2 kohdassa tarkoitettuihin henkilötietoluokkiin. Kyseisen artiklan ensimmäinen alakohta koskee toimivaltaisten viranomaisten terrorismirikoksia koskevien rikosoikeudellisten menettelyjen puitteissa keräämiä tietoja, jotka tulee mahdollisimman pian saattaa toisen jäsenvaltion viranomaisten tietoon, jos tietoja voidaan käyttää terrorismirikosten ehkäisemisessä, paljastamisessa, tutkinnassa tai niitä koskevassa syytteenpanossa kyseisessä jäsenvaltiossa.

Neuvoston päätös 2005/671/YOS tuli alun perin voimaan 30 päivänä syyskuuta 2005. Päätöksen täytäntöönpano ei edellyttänyt Suomessa lainsäädäntömuutoksia. Sitten on myös hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/794 Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (ns. Europol-asetus), joka sisältää määräykset henkilötietojen käyttämisestä sekä tietosuojasta Europolin toiminnassa. Asetus kattaa myös terrorismirikoksia koskevan tietojenvaihdon. Asetus on suoraan sovellettava, minkä lisäksi kansallisesti on voimassa sitä täydentäviä säännöksiä sisältävä laki Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (2017/214). Unionin toimielinten, elinten ja laitosten henkilötietojen käsittelystä säädetään lisäksi asetuksessa (EU) 2018/1725. Kyseisestä asetusta sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn Europol-asetuksen 27 a artiklan mukaisesti. Europolin suorittamaan operatiivisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan asetuksen (EU) 2018/1725 3 artiklaa ja IX lukua, sanotun kuitenkin rajoittamatta Europol-asetuksen soveltamista. Europolin suorittamaan hallinnollisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan asetusta (EU) 2018/1725, lukuun ottamatta sen IX lukua.

EU:n tasolla henkilötietojen suojaa toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä niitä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten on lisäksi voimassa EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivi (EU) 2016/680. Direktiivi on Suomessa pantu täytäntöön lailla henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018, jatkossa rikosasioiden tietosuojalaki). Lakia sovelletaan poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja silloin, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Laki on näissä tilanteissa sovellettava yleislaki, jonka sääntelystä voidaan erityislainsäädännössä poiketa. Rikosasioiden tietosuojalaissa ei myöskään säädetä viranomaisten tiedonsaantioikeuksista tai tiedon luovuttamisesta muun muassa Europolille.

Yksityiskohtaisempia tietojen luovuttamista Europolille koskevia säännöksiä sisältyy poliisin osalta lakiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019), Rajavartiolaitoksen osalta lakiin henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa (639/2019) sekä Tullin osalta lakiin henkilötietojen käsittelystä Tullissa (650/2019). Poliisin henkilötietolain 28 §:n nojalla poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle noudattaen, mitä Europol-asetuksessa ja sitä kansallisesti täydentävässä Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta annetussa laissa säädetään. Vastaava säännös sisältyy myös Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 37 §:ään sekä henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 25 §:ään.

Näihin erityislakeihin sisältyvät säännökset henkilötietojen käsittelystä ja luovuttamisesta Europolille kattavat myös terrorismirikoksia koskevan tietojenvaihdon sekä lisäksi vastaavat rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja -lain säännöksiä. Esityksen tarkoittamalla direktiivillä neuvoston päätökseen 2005/671 tehdyt päivitykset eivät näin ollen edellytä muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

2-4 artikla. Artiklat sisältävät direktiivin täytäntöönpanolle asetettua määräaikaa koskevat määräykset sekä määräykset direktiivin voimaantulosta. Määräysten mukaan jäsenvaltioiden on pantava direktiivi täytäntöön 1.11.2025 mennessä ja ilmoitettavat tästä komissiolle.

3 Nykytila ja sen arviointi

Eurojust-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta ja sitä täydentävät kansalliset säännökset sisältyvät Eurojust-lakiin. Laki sisältää asetusta täydentäviä säännöksiä muun muassa kansallisesta jäsenestä ja hänen toimivallastaan, kansallisista yhteyshenkilöistä ja Eurojust-asioiden kansallisesta koordinoinnista ja yhteistyöstä sekä kansallisen jäsenen tietojensaannista ja oikeudesta käsitellä henkilötietoja. Eurojust-asetuksen muutoksen johdosta on tarpeen täsmentää Eurojust-lain 6 ja 8 §:iä siten kuin edellä on 20, 21a 25 ja 27 artikloiden osalta selostettu.

Direktiivin sisältämien muutosten kannalta olennaiset määräykset sisältyvät rikosasioiden tietosuojalakiin, jota sovelletaan yleislakina. Laki ei kuitenkaan sisällä säännöksiä henkilötietojen luovuttamisesta Eurojustille ja Europolille, jotka puolestaan sisältyvät kutakin viranomaista koskevaan erillislakiin. Näitä lakeja ei ole tarpeen muuttaa tämän esityksen johdosta.

Eurojust -asetuksen muutosten edellyttämien muutosten lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Eurojust-lain 5 §:n sisältämiä säännöksiä Eurojustin kansallisen jäsenen avustajasta. Kyseisen pykälän 2 momentin mukaisesti avustajan toimikausi on viisi vuotta, ja se voidaan uusida. Tämä toimikauden pituutta koskeva maininta ei perustu Eurojust-asetukseen, vaan se on ollut kansallinen ratkaisu. Käytännössä säännös on kuitenkin osoittautunut joustamattomaksi, eikä käytännössä esimerkiksi ole aina mahdollistanut tehtävään parhaiten sopivaa henkilöä valittavaksi tarkoituksenmukaiseksi kaudeksi. Momenttia ehdotetaankin muutettavaksi siten, että toimikausi jatkossa olisi enintään viisi vuotta ja että se voidaan jatkossakin uusida.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Edellä selostettujen Eurojust-asetukseen tehtyjen muutosten johdosta ehdotetaan vastaavilta osin täsmennettäväksi Eurojust-lain 6 § ja 8 §:iä. Esityksessä ehdotetut muutokset näihin pykäliin ovat lähinnä oikeudellista tilannetta selventäviä ja niiden tavoitteena on tehostaa Eurojustin piirissä tehtävää terrorismirikoksia koskevaa digitaalista tietojenvaihtoa. Kansallisen jäsenen avustajan toimikauden pituutta koskevan Eurojust-lain 5 §:n 2 momentin muutoksen tavoitteena on joustavoittaa avustajan määräämistä koskevaa nykykäytäntöä. Näiltä osin muutoksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia ja muiltakin osin vaikutukset arvioidaan vähäisiksi.

Esityksen tarkoittamat Eurojustin asianhallintajärjestelmän uudistamisesta seuraavat Eurojustia koskevat resurssivaikutukset katetaan EU:n talousarviosta. Käytännössä tämä kattaa komission viitesovelluksen luomisesta, ylläpidosta ja kehittämisestä aiheutuvat kulut.

Asetuksen mukaan kukin jäsenvaltio kuitenkin vastaa sellaisten hajautetun tietojärjestelmän yhteyspisteiden asentamis-, toiminta- ja ylläpitokustannuksista, jotka aiheutuvat sen asiaan liittyvien kansallisten tietojärjestelmien perustamisesta ja mukauttamisesta yhteentoimiviksi yhteyspisteiden kanssa, ja vastaa kyseisten järjestelmien hallinnointi-, toiminta- ja ylläpitokustannuksista.

Asetuksessa mainittu hajautettu tietojärjestelmä (ml. e-CODEX-alusta) otetaan Suomessa keväällä 2025 käyttöön ensi vaiheessa koskien EU:n siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden todisteluasetuksen (EY) N:o 1383/2020 ja tiedoksiantoasetuksen (EY) N:o 1384/2020 mukaisia rajat ylittäviä tiedonvaihdon menettelyjä. Tämän jälkeen hajautetun tietojärjestelmän käyttöä laajennetaan EU-säännösten edellyttämässä aikataulussa muihin rajat ylittäviin oikeudellisiin instrumentteihin vuosina 2026–2031. Tämä EU:n laajuinen hanke oikeusalan rajat ylittävistä digitaalisesta tiedonvaihdesta e-CODEX-alustalla mahdollistaa tulevaisuudessa asioiden ja asiakirjojen välittämisen digitaalisesti EU-alueen toimivaltaisten viranomaisten sekä kansalaisten ja yritysten välillä tietoturvallisesti rajat ylittävässä oikeusalan asioinnissa. Keskeiset säännökset asiasta sisältyvät Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2023/2844 oikeudellisen yhteistyön digitalisoinnista ja oikeussuojasta rajat ylittävissä siviili-, kauppa- ja rikosoikeudellisissa asioissa ja tiettyjen säädösten muuttamisesta oikeudellisen yhteistyön alalla.

Tämän esityksen tarkoittamalla Eurojust-asetuksen muutoksella veloitetaan jäsenvaltiot ottamaan e-CODEX-alusta käyttöön Eurojustin piirissä tapahtuvan tietojenvaihdon osalta. Tarvittavat täytäntöönpanosäädökset hyväksyttäisiin asetuksen 22 b artiklan nojalla 1.11.2025 mennessä, jonka jälkeen Eurojustin osalta käyttöönoton valmistelu alkaisi vuonna 2026 ja käyttöönotto tapahtuisi vuonna 2027. Eurojustin asianhallintajärjestelmän ja kansallisten asianhallintajärjestelmien välisen rajapinnan kansallisesta kehittämisestä ei arvioida aiheutuvan merkittäviä kustannuksia ja ne tulevat katetuiksi osana yleisempää oikeusministeriön hanketta, jolla ohjataan hajautetun tietojärjestelmän käyttöönottoa Suomessa asteittain EU-säädösten edellyttämässä aikataulussa.

Yleisesti hajautettuun tietojärjestelmään liittyen muidenkin asiaan liittyvien EU-säännösten vuoksi on oikeusministeriön pääluokassa budjetoitu vuodelle 2026 yhteensä 160 000 euroa. Alustavan arvion mukaan tämän esityksen kattaman digitaalista tietojenvaihtoa terrorismitapauksissa koskevan sääntelyn osuus tästä kokonaisuudesta olisi noin 20 000 euroa. Vuodelle 2027 momentille 25.01.22 Oikeusministeriön hallinnonalan ICT-kehittäminen on tällä hetkellä budjetoitu yhteensä 140 000 euroa, josta arviolta kolmas- tai neljäsosa kohdistuisi terrorismitapauksia koskevaan tiedonvaihdon digitalisointiin.

5 Lausuntopalaute

Esityksestä lausuiivat oikeuskansleri sekä poliisihallitus. Oikeuskanslerin lausunnossa esitettiin hallituksen esitystä jatkovalmistelussa täydennettäväksi perustuslain 10 §:n mukaisen yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskevan tarkastelun osalta.

Oikeuskanslerin lausunnon johdosta esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevaa jaksoa on täydennetty asiaan liittyvän perustuslakivaliokunnan käytännön osalta. Lisäksi jaksossa on selostettu kansallisen liikkumavaran alaa.

Oikeuskanslerin lausunnon johdosta jatkovalmistelussa katsottiin tarpeelliseksi myös täsmentää Eurojust-lain 6 ja 8 §:iä henkilötietojen suojan sääntelyn näkökulmasta ja tehdä esitykseen tätä koskevat täydennykset perusteluihin. Kansallisia yhteyshenkilöitä ja koordinoitua koskevan Eurojust-lain 6 §:n 2 momenttiin tehtävällä täsmennyksellä pääsy biometrisiin tietoihin rajattaisiin kyseisten henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien kannalta välttämättömiin tietoihin.

Oikeuskansleri ja poliisihallitus kiinnittivät lausunnoissaan huomiota lisäksi tietojen toimittamista kansalliselle jäsenelle koskevaan Eurojust-lain 8 §:ään. Poliisihallitus ehdotti Eurojust-lain 8 §:n 1 momentin täsmentämistä mainitsemalla laissa ne viranomaiset, jotka ovat

velvollisia luovuttamaan tietoja Eurojustille. Oikeuskanslerin lausunnossa todetun mukaisesti perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään painottanut, että henkilötietojen luovutukset on sidottava välttämättömyyskriteeriin, jollei luovutettavia tietoja voida yksiselitteisesti luetella sääntelyssä. Asetuksen suoraan sovellettavat tietojen luovuttamista määräykset sisältyvät yksityiskohtaisesti Eurojust-asetuksen 21 ja 21 a artikloihin. Lausuntojen johdosta jatkovalmistelussa arvioitiin tarpeelliseksi kuitenkin täsmentää Eurojust-lain 8 §:n 1 momenttia mainitsemalla siinä nimenomaisesti ne kansalliset viranomaiset, jotka Eurojust-asetuksen mukaisesti voisivat luovuttaa tietoja Eurojustille. Lisäksi 8 § 1 momenttia muutettiin siten, että muiden kuin Eurojust-asetuksen 21 ja 21 a artikloissa tarkoitettujen Eurojustille luovutettavien tietojen tulee olla välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi.

Poliisihallituksen lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että Eurojust-asetuksen mukaan kolmansien maiden yhteyssyyttäjät saisivat pääsyn Eurojustin asianhallintajärjestelmään ja tiedusteltiin, miten rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaiset kolmansien maiden tiedonluovutuksen vaatimukset on huomioitu näiden valtioiden osalta. Myös oikeuskansleri kiinnitti lausunnossaan huomiota kolmansille valtioille luovutettaviin tietoihin. Näiden johdosta sääntelyn suhdetta perustuslakiin koskevaa jaksoa, samoin kuin uuden 54 a artiklan yksityiskohtaisia perusteluita täydennettiin jatkovalmistelussa.

Oikeuskanslerin lausunnossa pidettiin merkittävänä sen selostamista, mitä muuta esitykseen liittyvää henkilötietojen suojaa koskevaa sääntelyä on tällä hetkellä valmistelussa. Jatkovalmistelussa esitykseen lisättiin jakso sen suhteesta muuhun sääntelyyn.

6 Säännöskohtaiset perustelut

5 §. Kansallisen jäsenen avustaja. Lain 5 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa kansallisen jäsenen avustaja voidaan määrätä enintään viiden vuoden toimikaudeksi. Eurojust-asetus ei sisällä avustajan toimikauden pituutta koskevia määräyksiä, joten aiempi viiden vuoden toimikauden määrittely laissa on ollut kansallinen ratkaisu. Muutoksen tarkoitus on tuoda avustajan toimikauden määrittelyyn joustavuutta. Toimikautta voitaisiin jatkossakin lisäksi jatkaa.

6 §. Kansalliset yhteyshenkilöt ja koordinointi. Lain 6 §:n 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi lisäämällä siihen viittaus Eurojust-asetuksen 20 artiklan 1 kohdan lisäksi myös asetuksen 20 artiklan uuteen 2 a kohtaan koskien terrorismiyhteyshenkilön nimittämistä. Säännös terrorismiyhteyshenkilön nimeämisestä ei ole uusi, sillä se sisältyi aiemmin neuvoston päätökseen 2005/671/YOS.

Lain 6 §:n 2 momentti täydentää jatkossakin pääsyn myöntämistä Eurojustin asianhallintajärjestelmään koskevia Eurojust-asetuksen 20 ja 25 artikloita. Muutetun 20 artiklan 8 kohdan mukaan saman artiklan 3 kohdan a, b ja c –alakohdissa tarkoitetuilla henkilöillä tulee olla pääsy asianhallintajärjestelmään. Muutetun 25 artiklan mukaisesti kansallinen jäsen päättäisi Eurojust-asetuksen 20 artiklan 3 kohdan a, b ja c –alakohdissa tarkoitettujen henkilöiden asianhallintajärjestelmään pääsyn laajuudesta huomioiden 25 artiklan 1 ja 3 kohdan sisältämät rajoitukset. Näiden muutosten johdosta ehdotetaan 2 momentin sisältämää viittausta 20 artiklan 3 kohtaan täsmennettäväksi vastaavasti. Lisäksi momenttiin lisättäisiin viittaus asetuksen 25 artiklan uuteen 3 momenttiin, joka pitää sisällään uuden pääsyä Eurojust -asianhallintajärjestelmän sisältämiin tietoihin koskevan rajoituksen, jonka mukaan terrorismirikoksia koskien toimitettuihin tietoihin on pääsy vain terrorismiasioiden kansallisilla yhteyshenkilöillä.

Lain 6 §:n 2 momentin mukaan kansallinen jäsen jatkossakin päättää edellä mainittujen henkilöiden pääsystä asianhallintajärjestelmään. Pääsyn katsottaisiin tässä yhteydessä kattavan myös pääsyn laajuutta koskevan päätöksenteon. Pääsyn edellytyksenä olisi jatkossakin, että se on tarpeen kyseisten henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Lain 6 §:n 2 momenttia esitetään tietosuojasääntelyn ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön (kts. tarkemmin jäljempänä ehdotuksen suhdetta perustuslakiin koskeva 9.jakso) valossa lisäksi täsmennettäväksi siten, että pääsy rajattaisiin rikosasioiden tietosuojalain 11 §:n edellyttämällä tavalla välttämättömään. Lisäyksen tarkoituksena on selvittää Eurojust-asetuksen määräysten suhdetta rikosasioiden tietosuojalain säännöksiin. Momentissa säädettäisiin näin ollen siitä, että pääsy Eurojust-asetuksen liitteen II kohdan 1 alakohdassa n sekä III liitteen d kohdassa tarkoitettuihin tietoihin on rajoitettava vain edellä mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiin tietoihin. Asetuksen liitteessä II luetellaan ne operatiiviset henkilötiedot, joita Eurojust voi käsitellä 27 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Liitteen II kohdan 1 alakohdassa n mainitaan DNA-tunnisteet, valokuvat, sormenjäljet sekä videot ja äänitallenteet. Terrorismirikoksia koskevan uuden liitteen III kohdassa d puolestaan mainitaan sormenjäljet ja valokuvat. Näiden tietojen osalta kysymys on rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä tarkoitetuista erityisistä henkilötietoryhmistä. Rikosasioiden tietosuojalain 11 §:n mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely tulee rajata välttämättömään ja lisäksi on toteutettava rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet. Kyseisessä pykälässä edellytetään edelleen, että käsittelystä säädetään laissa tai että kyse on rikosasian käsittelystä syyttäjätoimissa tai tuomioistuimissa.

Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että vastaava välttämättömyysedellytys sisältyy myös Eurojust-asetukseen siltä osin, kuin kyse on tietojenkäsittelystä Eurojustissa. Eurojust-asetuksen 27 artiklassa viitataan toimielinten tietosuojasetuksen 76 artiklaan. Kyseisessä artiklassa erityisiin operatiivisiin henkilötietojen ryhmiin kuuluvien tietojen käsittely rajataan ehdottoman välttämättömään.

Lisäksi lain 6 §:n 2 momentin maininta tilapäisistä tietokannoista ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi asianhallintajärjestelmään.

Lain 6 §:n 3 momenttia ehdotetaan uudistetun 25 artiklan johdosta muutettavaksi siten, että siinä jatkossa viitattaisiin 25 artiklan 3 kohdan sijaan saman artiklan 4 kohtaan. Muutos on tekninen ja seurausta artiklaan lisäystä uudesta 3 momentista.

Samalla lain 6 §:n 3 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi uudistetun 25 artiklan asianhallintajärjestelmää koskevien kirjausten johdosta siten, että valtakunnansyyttäjän toimisto jatkossa päättäisi edellä mainittujen yhteyshenkilöiden mahdollisuudesta tallentaa kansallisia tietoja asianhallintajärjestelmään 25 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Eurojust-asetuksen aiemman 25 artiklan mukaisesti Eurojust-lain 6§:n 3 momentissa aiemmin säänneltiin pääsyä asianhallintajärjestelmän hakemistoon.

Lain 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, joka sisältäisi 27 artiklan 5 kohtaa täydentävät määräykset siitä, että valtakunnansyyttäjän toimisto voisi tapauskohtaisesti artiklassa tarkoitettujen terrorismirikoksia koskevien henkilötietojen osalta vapauttavan tuomion tai syyttämättä jättämispäätöksen tultua lainvoimaiseksi päättää, ettei syytteistä vapautettujen tai syyttämättä jätettyjen henkilöiden tietoja ole tarpeen enää käsitellä Eurojustissa. Tästä päätöksestä on ilmoitettava Eurojustille, minkä jälkeen kyseessä olevien tietojen säilyttäminen Eurojustissa päättyy asetuksen 29 artiklan 1 a kohdan mukaisesti. Asetuksen johdantokappaleessa 28 esimerkkeinä tällaisen päätöksen perusteista mainitaan

yleisellä tasolla muassa tapauksen erityispiirteet taikka vapauttavan tuomion tai syyttämättäjättämispäätöksen perusteet yksittäistapauksessa.

8 §. *Tietojen toimittaminen kansalliselle jäsenelle ja tämän oikeus käsitellä henkilötietoja.* Lain 8 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi korvaamalla siinä oleva viittaus terrorisimirikoksia koskevasta tiedonvaihdesta ja yhteistyöstä tehdyn neuvoston päätökseen 2005/671/YOS 2 artiklaan viittauksella Eurojust-asetuksen uuden 21 a artiklan 1 ja 4 kohtiin. 21 a artiklan 1 kohta sisältää toimivaltaisia kansallisia viranomaisia koskevan velvoitteen tiedottaa kansalliselle jäsenelle terrorisimirikoksia koskevista rikostutkinnoista. Eurojust-asetuksen 21 a artiklan 4 kohta asettaa liitteen III kohdassa d tarkoitettujen biometristen henkilötietojen luovuttamiselle edellytyksenä, että toimivaltaisilla viranomaisilla on hallussaan näitä tietoja tai että ne voidaan toimittaa viranomaisille kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että tietojen toimittaminen on tarpeen, jotta rekisteröity voidaan tunnistaa luotettavasti 27 artiklan 5 kohdan mukaisesti. Nämä asetuksen sisältämät tietojen luovuttamisvelvollisuutta koskevat määräykset ovat suoraan sovellettavia.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön valossa (kts. tarkemmin jäljempänä esityksen suhdetta perustuslakiin koskeva 9.jakso) 8 §:n 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi mainitsemalla ne viranomaiset, joiden tulee Eurojust-asetuksen 21 artiklan 4–6 kohtien sekä uuden 21 a artiklan 1 ja 4 mukaisesti luovuttaa tietoja kansalliselle jäsenelle. Näitä viranomaisia ovat poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli. Tarkemmin tietojenvaihdesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 25 §:ssä, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 35 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 23 §:ssä.

Lisäksi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön huomioimiseksi esitetään, että koska kaikkia Eurojustin tehtävien hoitamiseksi tarpeellisia tietoja ei ole mahdollista tyhjentävästi yksilöidä laissa, muiden kuin Eurojust 21 artiklan 4–6 -kohtien ja 21 a artiklan 1 ja 4 kohtien mukaisten tietojen osalta lain 8 §:n 1 momentti jättäisi Suomen viranomaisten harkintaan, ovatko tiedot välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi ja siten toimitettava kansalliselle jäsenelle. Eurojustin tehtävät on määritelty Eurojust-asetuksen 2 ja 4 artiklassa. Tietoja olisi lähtökohtaisesti toimitettava rikosasioista, joita Eurojust tehtäviensä mukaisesti käsittelee. Kyseeseen tulisivat myös muita rikosasioita koskevat tiedot, jotka edistäisivät Eurojustin tavoitteita, esimerkiksi tutkinta- ja syytetoimien koordinoitua jäsenvaltioiden viranomaisten välillä, kun rikosasiassa on vaikutusta EU:n tasolla tai se saattaisi koskea muitakin kuin asiaan suoraan liittyviä jäsenvaltioita.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan viimeistään lokakuussa 2025.

Eurojust-asetuksen muutos on tullut voimaan 31.10.2023. Määräaika direktiivin täytäntöönpanolle päättyy 1.11.2025.

8 Suhde muihin esityksiin

Esityksen kannalta merkityksellinen on sisäministeriössä valmisteltavana oleva lainsäädäntöhanke poliisin rekisteriin tallennettuja biometrisia tietoja koskevan sääntelyn muuttamiseksi (VN/27189/2023).

Tässä esityksessä selostetulla tavalla poliisin henkilötietolain 25 § mahdollistaa jo nykyiselläänkin biometristen tietojen luovuttamisen Eurojustille siltä osin, kuin kyseiset tiedot

on tallennettu poliisin rekistereihin rikosten estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvään käsittelytarkoitukseen. Passirekisterin ja henkilökorttirekisterin sisältämiä biometrisia tietoja ei kuitenkaan voimassa olevan lainsäädännön nojalla saa käyttää lainkaan rikostorjunnassa eikä siten myöskään luovuttaa poliisin henkilötietolain 25 §:n nojalla. Sisäministeriössä jatkovalmistelussa olevassa lainsäädäntöhankkeessa on ehdotettu laajennuksia passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrinen tietojen sallittuihin käsittelytarkoituksiin, mikä toteutuessaan saattaisi laajentaa myös mahdollisuuksia tietojen luovuttamiseen. Tätä esitystä kirjoittaessa ei kuitenkaan ole vielä mahdollista ennakoita valmistelussa olevan esityksen lopullista sisältöä. Esitys on ilmoitettu kevätistuntokauden lainsäädäntösuunnitelmaan ja suunnitelman mukaan se on tarkoitus antaa kevätistuntokauden 2025 lopussa.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

EU-tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallista sääntelyä ei saa antaa asetuksen soveltamisalalla, ellei asetus nimenomaisesti velvoita tai valtuuta täydentävään kansalliseen sääntelyyn tai muuhun päätöksentekoon (tuomio 10.10.1973, Variola, 34/73; tuomio 2.2.1977, Amsterdam Bulb, 50/76). Perustuslakivaliokunta on todennut, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp ja PeVL 1/2018 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, PeVL 26/2017 vp, PeVL 2/2017 vp ja PeVL 44/2016 vp). Tämä koskee myös direktiiviä täytäntöönpanevaa sääntelyä.

Esityksen sisältämällä muutoksilla on tarkoitus tehdä tarvittavat muutokset Eurojust-asetusta täydentävään lainsäädäntöön. Asetuksen muutokset ovat suoraan sovellettavia, eivätkä ne juurikaan sisällä kansallista liikkumavaraa.

Esityksessä ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asianmukaista ja tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen kuuluu olennaisena osana se, ettei henkilötietoja voida myöhemmin käsitellä tavalla, joka on yhteensopimatonta alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. EU:n tuomioistuimen antamat tuomiot määrittävät näiltä osin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan keskeistä sisältöä.

Ehdotetun sääntelyn näkökulmasta merkityksellinen on myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 8 artikla, jonka mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Eurojustissa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan ensisijaisesti Eurojust-asetusta. Eurojust-asetuksessa tarkoitettuja operatiivisia henkilötietoja käsitellään Eurojust-asetuksessa säädettyihin tarkoituksiin, kuten tutkinta- ja syytetoimintaan. Eurojustin suorittamaan operatiivisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan unionin toimielinten tietosuojasetuksen (EU) 2018/1725 3 artiklaa ja IX lukua, siltä osin kuin Eurojust-asetuksessa ei ole

täsmällisemmin säädetty. Siltä osin kuin kyse on kansallisten viranomaisten toimesta tapahtuvasta rikosasioihin liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, siihen sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakia, jolla on pantu täytäntöön rikosasioiden tietosuojadirektiivi. Kansallisten viranomaisten hallussa olevien henkilötietojen luovuttamisesta Eurojustille säädetään laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, laissa henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa sekä laissa henkilötietojen käsittelystä tullissa.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että toisin kuin suoraan sovellettava yleinen tietosuoja-asetus, rikosasioiden tietosuojadirektiivi ei sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslaissa 10 §:ssä turvattujen oikeuksien suojan kannalta (PeVL 14/2018 vp, s. 7). Arvioidessaan esitystä rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolainsäädännöksi perustuslakivaliokunta piti merkityksellisenä, että säännökseen sisältyi asianmukaiset ja yksityiskohtaiset säännökset henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä ja periaatteista, rekisteröidyn oikeuksista, valvonnasta ja esimerkiksi tietoturvasta (PeVL 26/2018 vp).

Eurojust-asetuksen sisältämä sääntely on monilta osin yhtenevää rikosasioiden tietosuojadirektiivin kanssa, mutta kuitenkin kokonaisuudessaan rikosasioiden tietosuojadirektiivissä säädettyä täsmällisempää. Eurojust-asetuksessa säädetään muun muassa operatiivisten henkilötietojen käsittelystä (27 artikla), henkilötietojen säilytysajoista (29 artikla), rekisteröidyn oikeuksista ja niiden käyttämisestä (31—33 artikla) ja valvonnasta (40 artikla). Eurojustille luovutettujen tietojen siirtämiseen edelleen kolmannelle maalle tai kansainväliselle järjestölle sovelletaan jatkossakin asetuksen 56 artiklaa. Lisäksi Eurojust-asetuksen liitteessä II ja siihen esityksen kattamalla muutoksella lisätyssä III on määritelty tarkasti, mitä henkilötietoja Eurojust voi käsitellä. Eurojust-asetukseen sisältyvä tietosuoja-sääntely on siten sillä tavoin kattavaa ja yksityiskohtaista, että se varmistaa perustuslain 10 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla Eurojustille luovutettujen ja sen käsittelemien henkilötietojen suojan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisesti.

Arkaluonteisten tietojen, kuten rikostuomioita sekä rikoksia koskevien henkilötietojen (mukaan lukien biometriset tunnisteet) käsittelyn salliminen koskee yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I). Merkityksellistä on, että biometrisiä tunnisteita sisältäviin laajoihin tietokantoihin saattaa liittyä tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp, s. 4 ja PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tällaisten rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta (PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp ja PeVL 14/2009 vp). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että biometristen tunnisteiden rekisteröinti merkitsee lisäksi tarvetta huolehtia järjestelmään talletettavien henkilötietojen suojaamisesta väärinkäytön vaaroilta ja kaikenlaiselta tietojen laittomalta saannilta ja käytöltä (PeVL 29/2016 vp, s. 5, ks. myös Schrems C-362/14, kohta 91, Digital Rights Ireland C-293/12 ja C-594/12, kohdat 54 ja 55). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tällaisissa perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa arvioitava – EU:n tietosuojalainsäädännön puitteissa – edelleen valiokunnan sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta (PeVL 26/2018 vp). Valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Tällaista rajausta on valiokunnan uudemmassa käytännössä pidetty säätämisyjärjestyskysymyksenä (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Eurojust-asetuksen muutetut 20 ja 25 artiklat sisältävät suoraan sovellettavat määräykset pääsystä Eurojustin asianhallintajärjestelmään ja näitä määräyksiä täydentävät kansalliset säännökset sisältyvät Eurojust-lain 6 §:n 2 momenttiin. Näiden säännösten mukaan kansallinen jäsen päättää pääsystä asianhallintajärjestelmään Eurojust-asetuksen 20 ja 25 artikloiden mukaisesti. Pääsy asetusmuutoksella lisätyn uuden 21 a artiklan nojalla toimitettuihin terrorismirikoksia koskeviin liitteessä III lueteltuihin tietoihin tulee 25 artiklan 3 kohdan mukaisesti rajata ainoastaan terrorismisasioiden kansallisiin yhteyshenkilöihin. Esityksessä ehdotetaan Eurojust-lain 6 §:n 2 momenttia täsmennettäväksi tältä osin viittauksella 25 artiklan 3 kohtaan. Pääsyn yleisenä edellytyksenä olisi jatkossakin, että se on tarpeen mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Lisäksi 2 momenttia esitetään edellä selostetun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön sekä rikosasioiden tietosuojalain valossa täsmennettäväksi siten, että pääsy liitteen II kohdan 1 alakohdassa d ja liitteen III kohdassa d tarkoitettuihin tietoihin rajattaisiin Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömään. Näiden tietojen osalta kysymys on rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä tarkoitetuista erityisistä henkilötietoryhmistä. Liitteessä II luetellaan ne operatiiviset henkilötiedot, joita Eurojust voi käsitellä asetuksen 27 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Liitteen II 1 kohdan n alakohdassa mainitaan DNA-tunnisteet, valokuvat, sormenjäljet sekä videot ja äänitallenteet. Terrorismirikoksia koskevan liitteen III d kohdassa puolestaan mainitaan sormenjäljet ja valokuvat.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatuksi lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väliä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (esim. PeVL 19/2012 vp). Vastaavat vaatimukset koskevat myös henkilötietojen luovuttamista toisen valtion viranomaiselle (PeVL 51/2002 vp, s. 3/I). Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmäntäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. PeVL 15/2018 vp ja esim. PeVL 38/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada

aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 7/2019 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitatu lausunnot).

Eurojust-asetukseen lisätyn uuden 21 a artiklan tarkoituksena on edelleen selventää ja vahvistaa jäsenvaltioiden viranomaisten velvollisuutta antaa Eurojustille sen kansallisen jäsenen välityksellä tietoja terrorismirikoksista. Eurojust-asetukseen lisättiin myös uusi liite III, jossa luetellaan Eurojustille 21 a artiklan mukaisesti lähetettävät terrorismirikoksiin liittyvät operatiiviset henkilötiedot. Nämä tiedot voivat sisältää myös liitteen III kohdassa d mainittuja biometrisiä tietoja (sormenjäljet ja kasvokuvat). Asetuksen 21 a artiklan 4 kohdan mukaan kansallisella jäsenellä on asetuksessa tarkemmin määriteltyä harkintavaltaa sen suhteen, milloin valokuvien ja sormenjälkien toimittaminen Eurojustille on tarpeen. Tiedot tulee toimittaa kansalliselle jäsenelle, jos toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla on hallussaan näitä henkilötietoja tai ne voidaan kansallisen lainsäädännön nojalla toimittaa kansallisille viranomaisille ja että tietojen toimittaminen on tarpeen rekisteröidyn henkilön luotettavaksi tunnistamiseksi Eurojust-asetuksen 27 artiklan 5 kohdan mukaan. Muiden Eurojustin toimivaltaan kuuluvien rikosten kuin terrorismirikosten osalta tietojen luovuttamisvelvoite perustuu asetuksen 21 artiklaan. Nämä asetuksen tietojen luovuttamista koskevat määräykset ovat suoraan sovellettavia.

Esityksessä ehdotetaan Eurojust-lain 8 §:n 1 momenttia täsmennettäväksi edellä selostetun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti siten, että momentissa mainittaisiin jatkossa nimenomaisesti ne viranomaiset, joiden tulee Eurojust-asetuksen 21 artiklan 4–6 kohtien sekä uuden 21 a artiklan 1 ja 4 mukaisesti luovuttaa tietoja kansalliselle jäsenelle. Näitä kansallisia viranomaisia olisivat poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli. Tarkemmin tietojen luovuttamisesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 25 §:ssä, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 35 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 23 §:ssä.

Koska kaikkia Eurojustin tehtävien hoitamiseksi tarpeellisia tietoja ei ole mahdollista tyhjentävästi yksilöidä täydentävässä laissa, muiden kuin Eurojust 21 artiklan 4–6 -kohtien ja 21 a artiklan 1 ja 4 kohtien nojalla toimitettavien tietojen osalta Eurojust-lain 8 §:n 1 momentti jättäisi viranomaisten harkintaan, ovatko tiedot välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi. Eurojustin tehtävät on määritelty Eurojust-asetuksen 2 ja 4 artiklassa. Tietoja olisi lähtökohtaisesti toimitettava rikosasioista, joita Eurojust tehtäviensä mukaisesti käsittelee. Kyseeseen tulisivat myös muita rikosasioita koskevat tiedot, jotka edistäisivät Eurojustin tavoitteita, esimerkiksi tutkinta- ja syytetoimien koordinoitua jäsenvaltioiden viranomaisten väillä, kun rikosasiassa on vaikutusta EU:n tasolla tai se saattaisi koskea muitakin kuin asiaan suoraan liittyviä jäsenvaltioita.

Eurojust-asetuksen 27 ja 29 artiklaan tehdyillä muutoksilla laajennettiin myös ajallisesti Eurojustin mahdollisuuksia käsitellä operatiivisia henkilötietoja koskevia erityistietoluokkia (ml. biometrisiä tietoja). Ajallista laajennusta on pidetty tarpeellisena henkilöiden luotettavaksi tunnistamiseksi ja uuden Eurojust -asianhallintajärjestelmän mahdollistamien tapausten keskinäisten yhteyksien havaitsemismahdollisuuksien tehostamiseksi, mukaan lukien aiemmin vireillä olleiden tapausten osalta. Erityisesti rajat ylittävissä tapauksissa rikostutkinnat saatetaan usein päättää sillä perusteella, ettei ole ollut mahdollista kerätä riittävää todistusaineistoa syytteiden tueksi. Tällöin myöhemmän rikostutkinnan yhteydessä voi olla olennaista tietää myös aiemmista tutkinnoista. Tietojen säilyttämisen ajallista laajentamista voidaan pitää myös oikeasuhtaisena, sillä Eurojustille luovutettavat tiedot koskisivat vakavia rajat ylittäviä rikoksia, mukaan lukien terrorismirikoksia, joilla voi olla vakavia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Eurojust-asetuksen 27 artiklan 5 kohdan mukaan, jollei toimivaltainen kansallinen viranomainen tapauskohtaisesti toisin päättä, Eurojust voi jatkaa sellaisten henkilöiden, joiden voidaan vakavin perustein olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän Eurojustin toimivaltaan kuuluvaan rikokseen operatiivisten henkilötietojen käsittelyä myös sen jälkeen, kun menettely on saatettu päätökseen kyseisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tämä mahdollisuus kattaa myös tilanteet, joissa on annettu vapauttava tuomio tai tehty lopullinen syyttämättäjättämispäätös. Jos menettely ei ole johtanut langettavaan tuomioon, operatiivisia henkilötietoja voidaan käsitellä ainoastaan silloin, kun tarkoituksena on havaita asetuksen 23-artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettuja yhteyksiä käynnissä olevien, tulevien tai päätökseen saatettujen tutkinta- ja syytetoimien välillä. Asetuksen 27 artiklan 5 kohta jättää kansallista liikkumavaraa siltä osin, että asetuksessa todetun mukaisesti kansallisesti toimivaltaisen viranomaisen tulee päättää kohdassa määritellyissä tilanteissa 21 a artiklan nojalla toimitettujen operatiivisten henkilötietojen käsittelyn päättymisestä. Näiltä osin esityksessä ehdotetaan tätä liikkumavaraa käytettäväksi säätämällä Eurojust-lain 6 §:ssä, että valtakunnansyyttäjän toimisto päättää yksittäistapauksessa 21 a artiklan nojalla toimitettujen henkilötietojen käsittelyn päättämisestä 27 artiklan 5 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. Asetuksen johdantokappaleessa 28 esimerkkeinä tällaisen päätöksen perusteista mainitaan yleisellä tasolla muassa tapauksen erityispiirteet taikka vapauttavan tuomion tai syyttämättäjättämispäätöksen perusteet yksittäistapauksessa.

Direktiivillä 2023/2123 neuvoston päätös 2005/671/YOS saatettiin vastaamaan rikosasioiden tietosuojadirektiiviä, joka edellyttää muun muassa henkilötietojen käsittelyn tavoitteista, käsiteltävistä henkilötiedoista ja käsittelyn tarkoituksista säätämistä. Direktiivillä täsmennetään henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset sekä ne henkilötiedot, joita toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus toimittaa Europolille. Jatkossa direktiivillä muutetun päätöksen 2005/671/YOS mukaan henkilötietoja voidaan käsitellä vain terrorismirikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi, paljastamiseksi tai syytteen saattamiseksi. Käsiteltävät henkilötiedot rajattaisiin Europol-asetuksen liitteen II B-osan 2 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin (mukaan lukien biometriset tunnistustiedot, kuten sormenjälkitiedot ja kasvokuvat). Nämä neuvoston päätöksen sisältämät päivitetty määräykset vastaavat voimassa olevien rikosasioiden tietosuojalain sekä poliisin, Rajavartiolaitoksen sekä Tullin henkilötietojen käsittelystä annettujen lakien sisältöä.

Esityksen kattamalla Eurojust-asetuksen muutoksilla, niiden johdosta Eurojust-lakiin ehdotettujen täsmennyksillä sekä direktiivillä neuvoston päätökseen 2005/671/YOS tehdyillä muutoksilla arvioidaan kokonaisuutena olevan myönteistä vaikutusta edellä selostettujen perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Ponsi

Koska Eurojust-asetuksessa on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain (1232/2019) 5 §:n 2 momentti, 6 § ja 8 §:n 1 momentti seuraavasti:

5 §

Kansallisen jäsenen avustaja

Avustajan toimikausi on enintään viisi vuotta, ja se voidaan uusida.

6 §

Kansalliset yhteyshenkilöt ja koordinointi

Valtakunnansyyttäjän toimisto nimeää yhden tai useamman Eurojust-asetuksen 20 artiklan 1 ja 2 a kohdassa tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön sekä vastaa mainitun artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kansallisen koordinoinnin järjestämisestä.

Kansallinen jäsen päättää Eurojust-asetuksen 25 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla 20 artiklan 3 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitettujen henkilöiden pääsystä Eurojustin asianhallintajärjestelmään. Pääsyn edellytyksenä on, että se on tarpeen mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Pääsyn Eurojust-asetuksen liitteen II kohdan 1 alakohdassa n ja liitteen III kohdassa d tarkoitettuihin tietoihin on kuitenkin rajoitettava vain mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Valtakunnansyyttäjän toimisto päättää Eurojust-asetuksen 25 artiklan 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla, että 20 artiklan 3 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitetut henkilöt voivat 25 artiklassa säädetyin rajoituksin tallentaa tietoja asianhallintajärjestelmään. Valtakunnansyyttäjän toimiston on ilmoitettava Eurojustille ja Euroopan komissiolle tekemästään päätöksestä.

Valtakunnansyyttäjän toimisto päättää Eurojust-asetuksen 27 artiklan 5 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa 21 a artiklan mukaisesti toimitettujen syytteistä vapautettuja tai syyttämättä jätettyjä henkilöitä koskevien operatiivisten tietojen käsittelyn päättämisestä.

8 §

Tietojen toimittaminen kansalliselle jäsenelle ja tämän oikeus käsitellä henkilötietoja

Poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin on toimitettava salassapitosäännösten estämättä kansalliselle jäsenelle Eurojust-asetuksen 21 artiklan 4–6 kohdassa sekä 21 a artiklan 1 ja 4 kohdassa tarkoitetut tiedot, jotka ovat tarpeen Eurojustin tehtävien hoitamiseksi. Edellä

mainittujen viranomaisten on toimitettava salassapitosäännösten estämättä kansalliselle jäsenelle lisäksi muut tiedot, jotka ovat välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

Helsingissä 22.5.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Oikeusministeri Leena Meri

Laki

Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetun lain (1232/2019) 5 §:n 2 momentti, 6 § ja 8 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Kansallisen jäsenen avustaja

Kansallisen jäsenen avustaja

Kansallisen jäsenen avustajan tai avustajat määrää valtakunnansyyttäjän toimisto. Avustaja toimii tarvittaessa kansallisen jäsenen sijasta. Avustajaksi määrätään Syyttäjälaitoksesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu syyttäjä.

Avustajan toimikausi on viisi vuotta, ja se voidaan uusida.

Avustajalla on 3 §:ssä säädetty toimivalta, kun hän toimii kansallisen jäsenen sijasta.

Kansallisen jäsenen avustajan tai avustajat määrää valtakunnansyyttäjän toimisto. Avustaja toimii tarvittaessa kansallisen jäsenen sijasta. Avustajaksi määrätään Syyttäjälaitoksesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu syyttäjä.

Avustajan toimikausi on *enintään* viisi vuotta, ja se voidaan uusida.

Avustajalla on 3 §:ssä säädetty toimivalta, kun hän toimii kansallisen jäsenen sijasta.

6 §

6 §

Kansalliset yhteyshenkilöt ja koordinointi

Kansalliset yhteyshenkilöt ja koordinointi

Valtakunnansyyttäjän toimisto nimeää yhden tai useamman Eurojust-asetuksen 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön sekä vastaa mainitun artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kansallisen koordinoinnin järjestämisestä.

Kansallinen jäsen päättää Eurojust-asetuksen 25 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla 20 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden pääsystä Eurojustin *asianhallintajärjestelmän tilapäisiin tietokantoihin*. Pääsyn edellytyksenä on, että se on tarpeen kyseisten henkilöiden Eurojust-

Valtakunnansyyttäjän toimisto nimeää yhden tai useamman Eurojust –asetuksen 20 artiklan 1 *ja 2 a kohdassa* tarkoitetun kansallisen yhteyshenkilön sekä vastaa mainitun artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kansallisen koordinoinnin järjestämisestä.

Kansallinen jäsen päättää Eurojust –asetuksen 25 artiklan 2 *ja 3 kohdassa* tarkoitetulla tavalla 20 artiklan 3 *kohdan a, b ja c alakohdassa* tarkoitettujen henkilöiden pääsystä Eurojustin *asianhallintajärjestelmään*. Pääsyn edellytyksenä on, että se on tarpeen mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa

asetuksessa
hoitamiseksi.

säädettyjen

tehtävien

säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. *Pääsyn Eurojust-asetuksen liitteen II kohdan 1 alakohdassa n ja liitteen III kohdassa d tarkoitettuihin tietoihin on kuitenkin rajoitettava vain mainittujen henkilöiden Eurojust-asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiin tietoihin.*

Valtakunnansyyttäjän toimisto päättää Eurojust-asetuksen 25 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla 20 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden pääsystä *Eurojustin asianhallintajärjestelmän hakemistoon.* Valtakunnansyyttäjän toimiston on ilmoitettava Eurojustille ja Euroopan komissiolle tekemästään päätöksestä.

Valtakunnansyyttäjän toimisto päättää Eurojust –asetuksen 25 artiklan 4 kohdassa tarkoitettulla tavalla, että 20 artiklan 3 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitettut henkilöt voivat 25 artiklassa säädetyin rajoituksin tallentaa tietoja asianhallintajärjestelmään. Valtakunnansyyttäjän toimiston on ilmoitettava Eurojustille ja Euroopan komissiolle tekemästään päätöksestä.

(uusi)

Valtakunnansyyttäjän toimisto päättää Eurojust –asetuksen 27 artiklan 5 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa 21 a artiklan mukaisesti toimitettujen syytteistä vapautettuja tai syyttämättä jätettyjä henkilöitä koskevien operatiivisten tietojen käsittelyn päättämisestä.

8 §

8 §

Tietojen toimittaminen kansalliselle jäsenelle ja tämän oikeus käsitellä henkilötietoja

Tietojen toimittaminen kansalliselle jäsenelle ja tämän oikeus käsitellä henkilötietoja

Rikosasian käsittelystä vastaavan viranomaisen on toimitettava kansalliselle jäsenelle Eurojust-asetuksen 21 artiklan 4–6 kohdassa sekä terrorismirikoksia koskevasta tiedonvaihdesta ja yhteistyöstä tehdyn neuvoston päätöksen 2005/671/YOS 2 artiklassa tarkoitettujen tietojen lisäksi muut välttämättömät tiedot, jotka ovat tarpeen Eurojustin tehtävien hoitamiseksi.

Poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin on toimitettava salassapitosäynnösten estämättä kansalliselle jäsenelle Eurojust –asetuksen 21 artiklan 4 – 6 kohdassa sekä 21 a artiklan 1 ja 4 kohdassa tarkoitettut tiedot, jotka ovat tarpeen Eurojustin tehtävien hoitamiseksi. Edellä mainittujen viranomaisten on toimitettava salassapitosäynnösten estämättä kansalliselle jäsenelle lisäksi muut tiedot, jotka ovat välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi.

Mitä syyttäjän tiedonsaantioikeudesta säädetään Syyttäjälaitoksesta annetun lain 22 §:ssä, sovelletaan myös kansalliseen jäseneseen tämän hoitaessa Eurojust-asetuksen mukaisia tehtäviä.

Mitä syyttäjän tiedonsaantioikeudesta säädetään Syyttäjälaitoksesta annetun lain 22 §:ssä, sovelletaan myös kansalliseen jäseneseen tämän hoitaessa Eurojust-asetuksen mukaisia tehtäviä.

Kansallinen jäsen saa käsitellä asian käsittelyssä Eurojustissa toimivaltansa nojalla saamiaan henkilötietoja

Kansallinen jäsen saa käsitellä asian käsittelyssä Eurojustissa toimivaltansa nojalla saamiaan henkilötietoja

Voimassa oleva laki

salassapitosäännösten estämättä, ja luovuttaa
niitä salassapitosäännösten estämättä
Eurojustille.

Ehdotus

salassapitosäännösten estämättä, ja luovuttaa
niitä salassapitosäännösten estämättä
Eurojustille.

_____ päivä
Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 20 .